

TRADITIONAL AND WILD:
Obnovení tradice udržitelného
sběru planých rostlin ve střední
Evropě

Zpracovali:

Kristina Rodina, Anastasiya Timoshyna,
Andreja Smolej, Darijan Krpan, Elena
Zupanc, Éva Németh, Gabriela
Ruzickova, Gergő Gáspár, József Szántai,
Malgorzata Draganik, Péter Radácsi,
Stanislav Novák, Szilárd Szegedi

ZPRÁVA vydaná organizací
TRAFFIC a **WWF** Maďarsko

EUROPEAN UNION
EUROPEAN REGIONAL
DEVELOPMENT FUND

Tato zpráva byla vydána s finanční podporou ze strany projektu „Tradiční a volně rostoucí (Traditional and wild)“, který byl realizován prostřednictvím programu CENTRAL EUROPE a byl spolufinancován z Evropského fondu pro regionální rozvoj.

Traditional and wild

TRAFFIC
the wildlife trade monitoring network

Vydal TRAFFIC a WWF v Maďarsku

© 2014 TRAFFIC a WWF Maďarsko

Všechna práva vyhrazena.

Všechny materiály použité v této publikaci jsou chráněny autorským právem a smějí být se svolením reprodukovány. Jakékoliv reprodukce této publikace v plném nebo částečném rozsahu musí provést TRAFFIC a WWF Maďarsko jako vlastníky autorských práv.

Vyjádřené názory autorů v této publikaci nemusí nutně odrážet názory sítě TRAFFIC, WWF a IUCN. Označení zeměpisných subjektů v této publikaci a prezentace materiálu neznámá vyjádření jakéhokoli názoru ze strany organizace TRAFFIC nebo jejích podpůrných organizací, pokud jde o právní postavení některé země, její oblasti, regionu nebo jejích orgánů a nebo pokud se jedná o vymezení jejích hranic.

Symbol autorských práv TRAFFIC a vlastnictví registrované ochranné známky náleží WWF. TRAFFIC je strategickou aliancí WWF a IUCN.

Doporučená citace:

*Rodina, K.; Timoshyna, A.; Smolej, A.; Krpan D.; Zupanc E.; Németh E.; Ruzickova G., Gáspár G.; Szántai J.; Draganik M.; Radácsi P.; Novák S. i Szegedi S. (2014). **Revitalizační tradice udržitelné sklizně planých rostlin ve střední Evropě. TRAFFIC a WWF Maďarsko***

ISBN 978-1-85850-366-0

Fotografie na přebalu:

Jalovec obecný *Juniperus communis*

Autorské fotografie:

Univerzita Corvinus v Budapešti / Peter Radácsi

TRADITIONAL AND WILD:

OBNOVENÍ TRADICE UDRŽITELNÉHO SBĚRU PLANÝCH ROSTLIN VE STŘEDNÍ EVROPĚ

Zpracovali: Kristina Rodina, Anastasiya Timoshyna, Andreja Smolej, Darijan Krpan, Elena Zupanc, Éva Németh, Gabriela Ruzickova, Gergő Gáspár, József Szántai, Malgorzata Draganik, Péter Radácsi, Stanislav Novák, Szilárd Szegedi.

www.traditionalandwild.eu

OBSAH

PODĚKOVÁNÍ	5
VYSVĚTLIVKY	5
SHRNUTÍ	6
ÚVOD	7
ZÁZEMÍ PROJEKTU	7
ODŮVODNĚNÍ A METODIKA	8
Nadnárodní přístup	8
Nadnárodní model	9
Pilotní oblasti	10
Význam udržitelného získávání volně rostoucích rostlin	10
STRATEGICKÉ VÝSTUPY PROJEKTU	11
Vývoj nadnárodních nástrojů a strategií	11
Implementace nadnárodního modelu v pilotních oblastech	14
VÝSLEDKY PROJEKTU	18
Pilotní oblast 1: Felső-Kiskunság, Maďarsko	18
Pilotní oblast 2: Ormánság, Maďarsko	21
Pilotní oblast 3: Podkarpatské vojvodství, Polsko	24
Pilotní oblast 4: Kozjansko a Dravinjsko, Slovinsko	27
Pilotní oblast 5: Severní Primorska, Slovinsko	30
Pilotní oblast 6: Jižní Morava, Česká republika	33
ZÁVĚRY A ZÍSKANÉ POZNATKY	37
Obecná poučení	36
Poučení ze zemí projektu	37
Česká republika	37
Maďarsko	37
Polsko	38
Slovinsko	38
DOPORUČENÍ	39

PODĚKOVÁNÍ

Úspěšná realizace tohoto projektu je příkladem mezinárodní, meziregionální a mezioborové expertízy, podpory a koordinace, která byla na mezinárodní úrovni poskytnuta nespočtem lidí zúčastněných zemí a regionů. TRAFFIC a WWF Maďarsko s vděčností potvrzují jejich obětavost a podporu. Kromě všech autorů této zprávy k projektu a samotné zprávě podstatně přispěli i tito kolegové: Ursula Mile (Národní park Kiskunsági, Maďarsko), Szabolcs Szilágyi (fyzická osoba, podnikatel), zařízení Gyula (Alimentis s.r.o.), Zora Daijc (AMAPSEEC), Josef Brinkman (Traditional Medicinals Inc., USA), Eleanor Goold (copywriting), Thomas Osborn, Willow Outhwaite, Thomasina Oldfield, Bryony Morgan, Richard Thomas, a Julie Gray (TRAFFIC), Czesława Trabi, Paweł Wolańska, Rogue a Krzysztof (Universita Rzeszów) Jacek Pěvci (Lidové muzeum, Kolbuszowa), Marietta Pohl (kraj Baranya), Eugene Brezovics (obec Dráva), Gabriella Szokolyné Pfeifer (obec Kémes), Dr. Nora Papp (Ústav farmakologie, PTE), Violet Gedo (Nadace Ormánság), Balázs Salamon (Programová kancelář Přední Drávy), Catherine Helényi Nagypálné (Rozmarýnová zahrada), Eva Simon (Střední odborná a vyšší odborná škola zemědělská, Sellyei), Joseph Schmidt (Schmidt und Herb a Spice Trade Co Ltd.), John Smith (obec Szaporca) a Dr. László Rideg (síť sociálního sdružení), Janko Rode, Ph.D. (externí odborník), prof. Staška Buser (externí odborník), asociace Ethno-Eko.

Za obětavou práci na projektu “Traditional and wild”, na tvorbě on-line nástrojů patří rovněž dík Rodrigo Ribeirovi (Pervert-me) a Antonio de Carvalhovi (Libellus). Za vynikající fotografie patří speciální poděkování Peteru Radácsi (Univerzita Corvinus v Budapešti) a Malgorzatatě Draganik (“Pro Carpathia”).

Jak TRAFFIC uvádí, publikační proces byl umožněn díky podpoře Nadace Rufford.

Zejména jsme zavázáni Evropskému fondu pro regionální rozvoj z programu CENTRAL EUROPE, který přispěl k financování tohoto projektu.

AKRONYMY

AMAPSEEC	Sdružení pro léčivé a aromatické rostliny zemí jihovýchodní Evropy
SE	Střední Evropa
EU	Evropská unie
ERDF	Evropský fond pro regionální rozvoj
FAO	Organizace spojených národů pro výživu a zemědělství
FELGA	Nadace Felső-Kiskunsági Gazdaságfejlesztő
GACP	Správná zemědělská, sběrová a provozní praxe
KNP	Národní park Kiskunság
LAR	Léčivé a aromatické rostliny
NGOs	Nevládní organizace
SMP	Střední a malé a podniky
SWOT	Silné stránky, slabé stránky, příležitosti, hrozby

SHRNUTÍ

Střední Evropa je již od starověku důležitou oblastí pro získávání planě rostoucích rostlin jak pro léčebné tak pro aromatické a kulinářské použití. V současné době se na tomto území nachází asi 2000 planě rostoucích druhů rostlin, se kterými se obchoduje na trhu. Z tohoto počtu 60-70% tvoří rostliny, které jsou pro oblast střední Evropy typické. Až 90% druhů těchto rostlin se stále získává z volné přírody. Od poloviny 20. století až po současnost se tradiční znalosti týkající se vlastností a použití mnoha těchto planých rostlin dostaly do úpadku, a to v důsledku urbanizace, změn ve vlastnictví půdy a ve stále se měnícím životním stylu. V dnešní době se sběr planě rostoucích rostlin někdy realizuje neudržitelným způsobem, což vede k dalšímu poklesu sklizně rostlin jakožto významného zdroje zaměstnanosti a příjmů v oblasti ohrožených skupin, a to z dlouhodobého hlediska.

Tato zpráva předkládá popis projektu “Traditional and wild: Podpora tradičního sběru a využití volně rostoucích rostlin vedoucí ke snížení sociálních a ekonomických nerovností ve střední Evropě”, který byl realizován devíti organizacemi z Maďarska, České republiky, Slovinska a Polska. Projekt přispěl k ochraně kulturního dědictví sběru a zpracování užitečných planě rostoucích rostlin. Dále byl projekt zaměřen na podporu udržitelného využívání těchto poznatků a odborných znalostí ohrožených skupin, zejména romského etnika, seniorů a žen žijících ve venkovských oblastech střední Evropy. Projekt byl realizován prostřednictvím programu CENTRAL EUROPE (CE) Evropské unie (EU) a byl spolufinancován z Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF).

V rámci projektu byl vyvinut *nadnárodní model* podporující marginalizované skupiny a to prostřednictvím jejich zapojení do volného sběru rostlin. Jednalo se především o získání potřebných informací a zapojení se do sběru, zpracování a uvádění hodnotných planě rostoucích rostlin na trh. Do projektu byly rovněž zapojeny cílové skupiny, které si díky sběru planých rostlin měly zajistit obživu nebo alespoň krátkodobý příjem. Model byl testován v šesti pilotních oblastech, které byly pro tento projekt vybrány. Projekt díky implementaci tohoto modelu představil nové metody řízení, které jsou nezbytné jak pro generování příjmů pro ohrožené skupiny, tak i pro uvolňování případného sociálního napětí v obecné rovině populace a to z dlouhodobého hlediska.

Projekt prokázal, že nadnárodní model může být použitelný v celém středoevropském regionu i mimo něj. Projekt také přispěl k budování místních kapacit mezi cílovými skupinami, a tím by v dlouhodobém horizontu mohl lépe přispět k rozvoji místní a regionální ekonomiky.

Projekt přispěl k zajištění udržitelného sběru a využití rostlin nasbíraných z volné přírody v pilotních oblastech a to prostřednictvím zavedení zásad standardu FairWild. Kromě toho projekt pomohl podpořit udržitelné využívání tradičních znalostí a zkušeností mezi ohroženými skupinami ve venkovských částech střední Evropy (SE), a to především díky široké škále mezinárodních nástrojů a strategií vyvinutých v rámci projektu.

ÚVOD

Tato zpráva poskytuje obecný přehled výsledků z projektu s názvem “Podpora tradičního sběru a využití planě rostoucích rostlin vedoucí ke snížení sociálních a ekonomických nerovností ve střední Evropě (“Traditional and wild”)", který byl realizován v rámci programu CENTRAL EUROPE (CE) Evropské unie (EU) a který byl spolufinancován z Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF). Projekt byl navržen tak, aby prokázal, že nadnárodní přístup je účinným nástrojem pro ochranu kulturního dědictví sběru a zpracování užitečných planě rostoucích rostlin. Projekt byl zaměřen i na podporu využívání těchto znalostí a zkušeností mezi ohroženými skupinami ve střední Evropě.

Sekce závěrečné části této zprávy obsahuje informace o historii a vzniku projektu. Popisu zdůvodnění a použitých metod předchází strategické výsledky projektu, dále následuje popis pilotních oblastí vymezených v rámci projektu. V této zprávě jsou dále popsány celkové výsledky projektu včetně krajinných a venkovských území. Jsou zde uvedena i doporučení pro další vývoj podobných projektů a to na základě závěrů v návaznosti na výsledky a získané poznatky.

Tato zpráva je k dispozici především nevládním organizacím z oblasti životního prostředí, dále podnikům zabývajícím se léčivými a aromatickými rostlinami (LAR), oblasti výzkumu a akademickým institucím. Zpráva může být rovněž využívána komunitními skupinami a dalšími zainteresovanými subjekty daných pilotních lokalit. Věříme, že nadnárodní přístup realizovaný v rámci projektu přispěje nejen k oživení tradičních znalostí o používání planých rostlin, ale i ke zlepšení obživy ohrožených skupin ve venkovských částech střední Evropy.

ZÁZEMÍ PROJEKTU

Střední Evropa je již od starověku důležitou oblastí pro získávání planě rostoucích rostlin pro léčebné, aromatické a kulinářské použití. Ve skutečnosti, a to od posledních desetiletí 19. století, se sběr léčivých a aromatických rostlin (LAR) stal značným a důležitým zdrojem příjmů pro ohrožené a ekonomicky marginalizované skupiny, kterými byly např. ženy, starší osoby a etnické menšiny.

V současné době je na trhu obchodováno asi 2000 planě rostoucích druhů rostlin, z nichž 60-70% má svůj domov ve SE. Až 90% z těchto druhů je stále shromažďováno z volné přírody¹.

Od poloviny 20. století až po současnost se tradiční znalosti týkající se vlastností a použití mnoha volně rostoucích rostlin dostaly do úpadku, a to v důsledku urbanizace, změn ve vlastnictví půdy a ve stále se měnícím životním stylu. V dnešní době se sbírání planě rostoucích rostlin někdy realizuje neudržitelným způsobem, což vede k dalšímu poklesu významného zdroje zaměstnanosti a příjmů v oblasti ohrožených skupin.

Pro řešení výše uvedených otázek, TRAFFIC a WWF Maďarsko spolu s osmi dalšími organizacemi z Maďarska, České republiky, Slovinska a Polska zahájily projekt “Traditional and wild: Podpora tradičního sběru a využití planě rostoucích rostlin vedoucího ke snížení sociálních a ekonomických rozdílů ve střední Evropě”. Hlavními cíli bylo zabránění vymizení historického poznání tradičních sběrných technik a obnovení využívání LAR, stejně jako přispění ke zlepšení životních podmínek ohrožených skupin ve venkovských částech střední Evropy.

¹ Lange, D. (1998). Evropské léčivé a aromatické rostliny: jejich využití, obchodování a zachování. TRAFFIC International, Cambridge, Velká Británie

PARTNEŘI PROJEKTU

- Sdružení pro rozvoj a podporu „PRO CARPATHIA“
- TRAFFIC/WWF Maďarsko
- Místní orgán obce Kunadacs
- Jiho dunajské regionální centrum zdrojů Nonprofit LTD
- Rozvojová agentura Kozjansko
- InSTITUTE Nadace BIT Planota
- Mendelova univerzita v Brně
- Regionální agrární komora Jihomoravského kraje
- Univerzita Corvinus, Budapešť

Na projektu spolupracovaly akademické instituce, místní orgány, obchodní komory a nevládní organizace, které dohromady prezentovaly širokou škálu odborných znalostí nutnou k úspěšné realizaci cílů tohoto projektu.

Projekt byl realizován od května 2011 do dubna 2014 a zahrnoval následující cíle:

- Ochrana kulturního dědictví sběru a zpracování užitečných planě rostoucích rostlin a podpora udržitelného využívání poznatků a odborných znalostí ohrožených skupin, zejména Romů, starších lidí a žen ve venkovských částech střední Evropy.
- Realizace pilotního modelu, který je sociálně a kulturně přijatelný, ekonomicky stabilní a ekologicky životaschopný pro sběr planých rostlin, jejich zpracování a využití. Tento model pomáhá ke zlepšení životních podmínek ohrožených skupin současně se zachováním vzácných planě rostoucích rostlin.

ODŮVODNĚNÍ A METODIKA

Partneři zapojení do projektu si uvědomili, že hlavním problémem je ztráta tradičních znalostí a zkušeností v jejich oblastech a že kulturní dědictví a praxe sběru a využití planě rostoucích rostlin se vytrácí. Partneři projektu si také byli vědomi vážného problému venkovské nezaměstnanosti (zejména u marginalizovaných skupin) a problematické otázky neudržitelného sběru planých rostlin, jako např. nadměrná a poškozující sklizeň.

Díky nadnárodnímu přístupu se projekt na tyto problémy zaměřil a řešil je na mezinárodní bázi, aby tím pomohl vyvinout komplexní metodiku pro sběr planých rostlin v různých ekologických a sociálně-ekonomických podmínkách ve vybraných zemích.

NADNÁRODNÍ PŘÍSTUP

Aby bylo dosaženo přesahu cílů projektu, bylo zapotřebí nadnárodní spolupráce, která byla pro chod, vývoj výsledků projektu a provádění jednotlivých činností zásadní. Následující důvody dokazují potřebu společného nadnárodního projektu:

- Společné otázky rozvoje venkova s vysokou mírou městské migrace (do center měst) a nezaměstnanosti v každé zúčastněné zemi.
- Společná potřeba prosazovat hodnotu kulturních tradic a ochranu přírodních zdrojů u mladších generací.
- Zvýšení počtu nedostatečně vzdělaných etnických menšin s omezenými možnostmi zaměstnání a zvýšené riziko rostoucí chudoby ve venkovských oblastech.
- Dostupnost, tradice, stávající využití a obchod v oblasti volně rostoucích rostlin jsou obdobné ve všech zúčastněných zemích.
- Podobnosti v právních a institucionálních předpisech (a jejich vymáhání) ve vybraných zemích střední Evropy.
- Nadnárodní přístup zlepšuje šance na širokou replikaci pozitivních zkušeností v regionu.
- Společným řešením problémů lze dojít k posílení regionu jako celku.

NADNÁRODNÍ MODEL

Partnerství v rámci projektu vyvinulo nadnárodní model, který pomáhá podporovat marginalizované skupiny prostřednictvím jejich zapojení do sběru rostlin. Tento krok zahrnuje pomoc při získání potřebných informací a zapojení se do sběru, zpracování a uvádění hodnotných planě rostoucích rostlin a jejich produktů na trh. Cílové skupiny jsou v modelu rovněž zapojeny, a to tím, že se snaží získat potřebné dovednosti k vlastní obživě nebo si alespoň díky sběru planých rostlin zajistit krátkodobý příjem. K rozvoji tohoto modelu byly učiněny *dva kroky*, jmenovitě:

1. Modelový návrh, který kombinuje generování ekonomických alternativ pro marginalizované skupiny a pro udržitelný sběr cenných planých rostlin. Modelový návrh zahrnuje následující kroky:
 - strategická analýza socio-ekonomických a kulturních profilů cílové populace s cílem vyvinout komplexní pochopení jejich stavu,
 - vývoj strategie budování kapacit cílových skupin,
 - tvorba manuálů a vzdělávacích modulů,
 - sběr dat a analýza planých druhů rostlin a průzkum kulturních tradic v oblasti sběru a zpracovatelské techniky a oblasti jejich využití.
2. Modelová aplikace mezi lidmi na okraji společnosti v šesti pilotních oblastech ve čtyřech vybraných zemích zahrnuje následující kroky:
 - identifikace trhu pro produkty,
 - zajištění školení,
 - investice do zařízení,
 - vývoj modelových výrobků,
 - udržitelné získávání volně rostoucích (planých) rostlin.

PILOTNÍ OBLASTI

Nadnárodní model byl testován v šesti pilotních oblastech, které byly pro projekt vybrány:

- Oblast Felső-Kiskunsági, Maďarsko,
- Oblast Ormánság, Maďarsko,
- Podkarpatské vojvodství, Plošina Kolbuszowa, Polsko,
- Oblast Kozjansko a Dravinjsko, Slovinsko,
- Oblast Severního Primorska, Slovinsko,
- Oblast Jižní Moravy, Česká republika.

Použitím tohoto modelu projekt představil nové techniky vedení, které jsou nezbytné nejen k zajištění příjmu pro ohrožené skupiny, ale i k uvolnění existujícího dlouhodobého napětí mezi populací. Tento model zůstane po skončení projektu k dispozici napříč střední Evropou i mimo ni.

VÝZNAM UDRŽITELNÉHO ZÍSKÁVÁNÍ VOLNĚ ROSTOUCÍCH ROSTLIN

Volný sběr rostlin má dobrý potenciál pro podporu živobytí místních komunit, stejně tak zajišťuje zdroj potravy a ingrediencí pro léky a jiná další použití napříč generacemi.

Je důležité zajistit, jestli tam, kde se sběr provádí, je sběr založený na principech udržitelné sklizně a poctivého obchodu, na zajištění dlouhodobého přežití rostlin a zachování tradic sklizně, které jsou prováděny prostřednictvím pobídek.

TRAFFIC a WWF Maďarsko prostřednictvím pilotních projektů aplikovaly zavádění principů standardu FairWild, a to s cílem zajistit udržitelnost sklizně a obchodu u volně rostoucích rostlin.

TRAFFIC byl mezi organizacemi, které vyvinuly standard FairWild, a podporoval jeho používání prostřednictvím partnerství s Nadací FairWild.

*Krajina Banjsice, Severní Primorska oblast, Slovinsko
(Autor: Polona Pavlin)*

STANDARD FAIRWILD: PODSTATA UDRŽITELNÉHO VOLNÉHO SBĚRU A POCTIVÉHO OBCHODU V PROJEKTU "TRADITIONAL AND WILD"

Standard FairWild: Verze 2.0 se vztahuje na zásahy v oblasti sběru volně rostoucích rostlin, které chtějí demonstrovat svůj závazek k udržitelnému sběru, sociální odpovědnosti a zásadám poctivého obchodu.

Účelem standardu je zajistit trvalé používání a dlouhodobé přežití volně rostoucích druhů rostlin a jejich populace v jejich přirozeném prostředí, při kterém se budou respektovat tradice a kultury spojené s podporou živobytí všech zúčastněných stran, zejména sběratelů a dalších pracovníků.

Použití standardu FairWild pomáhá podporovat úsilí vedoucí k zajištění udržitelného sběru a péče volně rostoucí populace rostlin jakož i udržitelnost sociálních aspektů sběru a spravedlivých podmínek práce.

Na začátku realizace projektu dokončily TRAFFIC a WWF Maďarsko spolu se svými partnery sadu principů udržitelného rozvoje pro sběr rostlin (principy vytažené ze standardu FairWild). Zásady byly dále přeloženy do národních jazyků a používány partnery při vzdělávání místních komunit. Tyto zásady mohou být aplikovány v různých souvislostech řízení zdrojů a jsou doplněny podrobným seznamem kritérií a ukazatelů, které zahrnují normy FairWild, které jsou doporučené pro správné dodržování a uplatňování ve všech situacích sběru.

Principy udržitelnosti pro sběr “Traditional and wild” jsou uvedeny níže:

- zachování zdrojů planě rostoucích rostlin,
- prevence negativních dopadů na životní prostředí,
- soulad s právními předpisy a dohodami,
- respektování zvyklostních práv a sdílení přínosů,
- podpora spravedlivých smluvních vztahů mezi operátory a sběrateli,
- účast dětí na sběru rostlin,
- zajištění výhod pro sběratele a jejich komunity,
- zajištění spravedlivých pracovních podmínek pro všechny zaměstnance účastnící se sběru,
- použití zodpovědného řízení postupů,
- použití odpovědné obchodní praxe,
- podpora závazků pro nakupující.

Strategické výstupy projektu vztahující se k zajištění udržitelného získávání volně rostoucích rostlin jsou popsány v následující části této zprávy.

STRATEGICKÉ VÝSTUPY PROJEKTU

Během životnosti projektového partnerství byla dokončena řada klíčových strategických projektových výstupů, které přispěly k obecnému cíli celého projektu. Tyto “výstupy” se týkaly především rozvoje různých nadnárodních nástrojů a strategií, které mají být použity v boji proti negativním dopadům sociálních a demografických změn v rámci marginalizovaných skupin ve střední Evropě.

VÝVOJ NADNÁRODNÍCH NÁSTROJŮ A STRATEGIÍ

SOCIO-EKONOMICKÁ ANALÝZA

Během prvního roku realizace projektu “Traditional and wild” byla provedena komplexní sociálně-ekonomická analýza cílové populace v pilotních oblastech.

Analýza byla provedena v šesti pilotních oblastech a byla identifikována následovně:

- stárnutí venkovského obyvatelstva ve všech pilotních oblastech,
- úroveň vzdělávání v pilotních oblastech je nižší ve srovnání s celostátním průměrem,
- existují rozdíly v motivaci venkovského obyvatelstva, které se zapojuje do aktivit sběru volně rostoucích rostlin. V oblastech, kde jsou tradice lépe zachovány, jsou místní lidé více aktivní a nadšení pro práci s planě rostoucími rostlinami, mají tendenci k lepší organizaci v rámci malých skupin a komunit,
- je potřeba aktivnější účasti místních orgánů a vlád v místních komunitách, která se týká aktivit sběru volně rostoucích rostlin,
- největší etnická menšina čítající na 71% Romů z celkového počtu obyvatel byla nalezena v obci Gilvánfa, která se nachází v kraji Ormánság.

*Představitel
menšinového
romského etnika,
oblast Ormánság,
Maďarsko
(Autor: Szilvia
Kutasy)*

STRATEGIE BUDOVÁNÍ KAPACIT

Dalším hlavním výstupem projektu vyvinutého v rámci partnerství byla “Strategie budování kapacit”, která předpokládá, že obnova a údržba regionálních kulturních tradic pro využívání rostlin přispívá k posílení místních komunit a jejich aktivit. Tato strategie byla vypracována na základě výsledků získaných ze šesti projektových pilotních oblastí, které ve všech případech zažily negativní dopady sociálních a demografických změn spolu se ztrátou historických tradic sběru planých rostlin. Analýza stávajících postupů “Silné stránky, Slabé stránky, Příležitosti, Hrozby” (SWOT) sběru byla provedena v rámci strategie budování kapacit. Analýza vedla k těmto výsledkům:

SILNÉ STRÁNKY

- Hojně zastoupené zdroje planě rostoucích rostlin v daném regionu
- Bohaté kulturní a folklórní dědictví
- Velká část venkovského obyvatelstva hledající pracovní příležitosti a zdroje příjmů
- Vysoký potenciál pro ekologicky šetrné zemědělství
- Oficiální typické místní produkty se složkami z planě rostoucích rostlin
- Nízké ceny nemovitostí
- Silná síť regionálních nevládních organizací

SLABÉ STRÁNKY

- Vylidňování venkova
- Ztráta historického poznání tradičního sběru a zpracování planých rostlin
- Změny ve vlastnictví půdy
- Náročná fyzická práce (např. sběr planých rostlin)
- Nízká úroveň vzdělání sběračů planých rostlin
- Nedostatečně vyvinuté předpisy
- Kolísání poptávky po rostlinném materiálu
- Nedostatek podnikatelských iniciativ ve venkovských oblastech

PŘÍLEŽITOSTI

- Relativně nízká potřeba investic
- Samostatná a flexibilní pracovní doba
- Zájem o udržování tradičních znalostí o planých rostlinách
- Vysoký zájem o místní produkty z planých rostlin
- Dobré možnosti příjmů pro ohrožené a ekonomicky marginalizované skupiny obyvatelstva
- Využití obnovitelných přírodních zdrojů
- Rozvoj trhu místních produktů s podílem složek z planě rostoucích rostlin
- Posílení spolupráce s místními výrobci

OHROŽENÍ

- Slabá motivace k zapojení do aktivit sběru planých rostlin
- Nízká úroveň spolupráce
- Nízká mzda za sběr planých rostlin
- Komplikované postupy při získávání finančních pobídek
- Nižší ceny dovážených výrobků se složkami z planě rostoucích rostlin
- Pomalé státní reakce na přízpusobení regulace a na nové podněty
- Vysoká konkurence na trhu

ŠKOLICÍ MATERIÁLY

Vznik školicích materiálů byl jedním ze základních prvků nadnárodního modelu implementovaného v projektu pilotních oblastí. V roce 2012 vznikly “Školicí materiály týkající se sběru a využití rostlin, budování podnikatelských dovedností a poskytování pracovních příležitostí”. Obecně platí, že školení zaměřená na důležitost významu sběru planých rostlin ve střední Evropě a jeho využití ze strany místních komunit měla účastníkům pomoci vybudovat potřebné podnikatelské a marketingové dovednosti nutné pro poskytování pracovních příležitostí a zvýšení potenciálního dodatečného příjmu.

Školení obsažená v těchto materiálech byla vybudována na aspektech udržitelného sběru planých rostlin založených na standardu FairWild, který byl připraven organizacemi TRAFFIC a WWF v Maďarsku. Kurz obsahuje přehled sektoru léčivých rostlin ve střední Evropě, hlavní zásady vhodných postupů při sběru (na základě Správné zemědělské praxe a sběru – GACP), aspekty udržitelného sběru planých rostlin (založené na zásadách standardu FairWild), a to včetně pokynů pro sběr a manipulaci s rostlinným materiálem před a po sběru. Součástí kurzu jsou i praktická cvičení, jejichž cílem je trvalé udržení sběru planých rostlin v zúčastněných zemích.

Výukové materiály byly vytvořeny s podporou národních a místních odborníků a jsou k dispozici v jazycích čtyř zúčastněných zemí včetně romského jazyka. Tyto vzdělávací materiály mohou být široce používány v rámci zemí projektu a jsou k dispozici zdarma jako on-line verze a na vyžádání také na CD.

PANEL NÁSTROJŮ PRO “TRADITIONAL AND WILD” PROJEKT

Panel nástrojů pro projekt “Traditional and wild” je on-line panel nástrojů, který obsahuje podrobnou škálu různých zdrojů o planých léčivých a aromatických rostlinách (LAR) a který byl vyvinutý organizacemi TRAFFIC a WWF v Maďarsku. Panel nástrojů je on-line sada nástrojů a výukových materiálů, které jsou přístupné široké veřejnosti. Panel rovněž poskytuje vzdělávací prameny pro vědecké a vzdělávací instituce a pro široké spektrum zúčastněných stran, které pracují se zdroji planě rostoucích rostlin nebo se o ně jen zajímají. Panel nástrojů obsahuje osm komplexních sekcí, mezi něž patří:

- databáze pro 30 běžně používaných planě rostoucích rostlin (např. prha arnika *Arnica montana*, kopřiva dvoudomá *Urtica dioica*, ženšen pravý *Panax ginseng*) včetně popisu rostliny, fotogalerie, použití, výrobků a jejich detailů,
- animované video o standardu FairWild,
- přehled globální implementace a certifikace projektů FairWild (např. FairWild certifikované přísady do výroby, jako např. proskurník lékařský *Althaea officinalis*, svízeľ přítula *Galium aparine* a ostružiník křovitý *Rubus fruticosus* z Maďarska),
- videostránky o projektu “Traditional and wild“ a jeho partnerech,
- informační fakta o planě rostoucích rostlinách,
- část prostředků, které jsou určeny pro použití v oblasti životního prostředí nevládních organizací pracujících s rostlinami, dále pro společnosti hledající informace o udržitelnosti sklizně a obchodu, pro vlády a širokou veřejnost hledající hlubší poznání a porozumění.

Panel nástrojů “Traditional and wild” je k dispozici na adrese:
www.traffic.org/traditionalwild.

Mapa nástrojů panelu "Traditional and wild" (Autor: Kristina Rodina)

Vybrané články z panelu nástrojů byly v rámci projektu přeloženy do pěti národních jazyků, a to jmenovitě do polštiny, maďarštiny, slovinštiny, češtiny a romštiny. Sada nástrojů by mohla být snadno využita i v jiných regionech, informace jsou vhodné pro použití v rámci školení a seminářů pro zvýšení povědomí o volně rostoucích rostlinách.

REGIONÁLNÍ ETNOBOTANICKÝ PRŮZKUM

Etnobotanický průzkum na úrovni obecných znalostí o volně rostoucích (planých) rostlinách byl proveden v šesti pilotních oblastech projektu pod vedením sdružení "Pro Carpathia", kterého se zúčastnilo celkem 282 lidí. Celkové výsledky ukázaly, že:

- 50,7 % respondentů zhodnotilo své znalosti o volně rostoucích rostlinách jako velmi nedostatečné.
- Účast starší generace v předávání vědomostí o volně rostoucích rostlinách mladším generacím byla nejvyšší v pilotní oblasti Polska s mírou odpovědí ve výši 45 %.
- 33 % respondentů z České republiky a 30 % ze Slovinska používá k získávání znalostí o volně rostoucích rostlinách knihy.
- Vzhledem k nedostatku znalostí je obecné využití rostlin v každodenním životě respondentů omezené, ačkoliv oni sami jsou ochotni je v zásadě používat. Nejvyšší pravidelné využití planě rostoucích rostlin v každodenním životě bylo nalezeno v pilotní oblasti Slovinska a to u 38 % získaných odpovědí.
- Všichni respondenti by si rádi rozšířili své znalosti o tradičním použití planě rostoucích rostlin, a to v 86 % v případě respondentů ze Slovinska a v 82 % v případě respondentů z Polska.

IMPLEMENTACE NADNÁRODNÍHO MODELU V PILOTNÍCH OBLASTECH

Implementace nadnárodního modelu vyvinutého v rámci partnerství mezi lety 2011 až 2012 kombinuje následující projektové činnosti:

- identifikace trhu pro produkty,
- zajištění školení,
- investice do ukázkových zařízení,
- rozvoj modelových produktů,
- udržitelné získávání planých rostlin.

IDENTIFIKACE TRHU PRO PRODUKTY

Aby mohlo dojít k analýze tržního potenciálu pro tradiční výrobky ze střední Evropy, vytvořila Instituce Nadace BiT Planota strategii pro trh a generování příjmů. Strategie identifikovala možnosti uvádění produktů na trh na místní a regionální úrovni spolu s vyhodnocením poptávky, jakosti a množství produktů a specifických požadavků.

Rovněž byl proveden průzkum trhu týkající se tržního potenciálu místních tradičních produktů v pilotních oblastech projektu. Průzkum byl určen pro tři různé skupiny, a to konkrétně pro jednotlivce, výrobce surovin a výrobků z materiálů z planých rostlin a pro nakupující organizace. Celkem se průzkumu účastnilo 521 respondentů. Celkové výsledky průzkumu uvádějí, že:

- 46 % ze všech respondentů průzkumu mělo středoškolské vzdělání, druhá největší skupina respondentů (31 %) dosáhla vysokoškolského titulu,
- 84 % ze všech respondentů aktivně kupovalo výrobky se složkami z planě rostoucích rostlin,
- hlavními důvody pro nákup zboží se složkami z planě rostoucích rostlin byly příznivé účinky na zdraví (35 % odpovědí), kvalita (17 %) a bezpečnost (14 %), planě rostoucí ovoce a bobule byly nejčastěji kupovanými surovinami mezi čerstvými produkty (41 % odpovědí), zatímco použitelné stonky a listy rostlin se nejčastěji kupují v "sušené formě",
- vysoká cena byla stanovena jako hlavní překážka při nákupu těchto výrobků pro 25 % respondentů.

PODPORA ŠKOLENÍ

V roce 2013 bylo hlavní projektovou činností využití již připravených vzdělávacích materiálů, a to včetně školení o aspektech udržitelného sběru planých rostlin založeného na zásadách standardu FairWild, které vytvořily organizace TRAFFIC a WWF v Maďarsku, aby tak mohly spolu se svými partnery provádět školení v cílových oblastech projektu.

Školením v období od dubna do srpna 2013 prošlo 1 325 lidí z šesti cílových oblastí projektu.

Z uvedeného počtu lidí bylo 82 vyškoleny v Maďarsku (v oblastech Felső-Kiskunság a Ormánság), 90 v Polsku (Podkarpatské vojvodství), 965 v České republice (jižní Morava) a 188 ve Slovinsku (v oblasti Kozjansko a Dravinjsko a v oblasti Severní Primorska). Ze všech lidí vyškolených v pilotních oblastech bylo 200 speciálně proškoleny v postupech udržitelného sběru planých rostlin a jejich zpracování.

Školení ukázala velký význam rostlin odebraných z volné přírody ve střední Evropě a pomohla tak účastníkům ke zlepšení udržitelné sklizně planě rostoucích rostlin a technik jejich zpracování. Školení také upevnila jejich podnikatelské a marketingové dovednosti potřebné pro zlepšení pracovních příležitostí, a tím pádem i zvýšení možnosti pro získání dodatečného příjmu.

VÝZNAMNÉ VÝSLEDKY PRŮZKUMU

- 60 % respondentů z oblasti Podkarpatska v Polsku pokládá absencí umělých přísad, s ohledem na zdraví, za nejsilnější motivační faktor ovlivňující koupi výrobků se složkami z planě rostoucích rostlin,
- 40 % respondentů z regionu Savinjska a Goriška ve Slovinsku považuje původ výrobku za nejdůležitější faktor,
- 30 % respondentů ze slovinských a českých pilotních oblastí kupuje "planě rostlinné produkty" kvůli absenci umělých přísad v nich.

Terénní školení v Kemeši v regionu Ormánság
(Autor: Rózsa Takács Petrovicsné)

DOBŘÍ PŘÍKLAD ZE ŠKOLENÍ

Školení upozornila na velký význam rostlin odebraných z volné přírody ve střední Evropě a pomohla tak účastníkům ke zlepšení udržitelné sklizně planě rostoucích rostlin a technik jejich zpracování. Školení také upevnila jejich podnikatelské a marketingové dovednosti potřebné pro zlepšení pracovních příležitostí, a tím pádem i zvýšení možnosti pro získání dodatečného příjmu.

Na základě školení uskutečněného na Jižní Moravě (Česká republika) projevila jistá podnikatelka z Českomoravské vysočiny zájem o založení vlastního centra, kde by prodávala planě rostoucí rostliny, ovoce a léčivé rostliny. Jejím cílem je poskytnout práci osobám ve společnosti nejvíce finančně znevýhodněným, stejně tak by se ráda věnovala prodeji surovin do zpracovatelských firem.

Zmíněná podnikatelka již disponuje některými vlastními finančními zdroji a hledá tak vhodné prostory pro výkupní a prodejní centrum. Rovněž uzavřela smlouvu se dvěma základními školami v regionu a snaží se šířit informace mezi obyvateli místních obcí. Podnikatelka je v kontaktu s Mendelovou univerzitou v Brně s cílem dále rozvíjet svůj podnikatelský plán, jehož hlavní důraz je kladen na správné množství shromažďovaných druhů rostlin tak, aby byl podnik životaschopný. Podpora zahrnuje pomoc při sestavování smlouvy, kterou uzavřela se základními školami, jež se týká druhů rostlin, jejich množství a kvality.

INVESTICE DO UKÁZKOVÝCH ZAŘÍZENÍ

Modelová zařízení určená pro školení a vzdělávací účely stejně jako pro podporu projektu byla provedena ve čtyřech pilotních oblastech projektu “Traditional and wild“ a zahrnovala:

- výstavbu lidového domu a montáž výstavní místnosti v centru obce Kunadacs (Maďarsko),
- instalaci výstavní místnosti v lidovém muzeu v přírodě v oblasti Kolbuszowa (Polsko) zahrnující náboženské a pověřivé aspekty vyskytující se u planě rostoucích rostlin,
- vytvoření bylinných zahrad a pilotní laboratoře v oblasti Severní Primorska (Slovinsko),
- nákup a instalaci sušičky menších rozměrů používané při přípravě vysoce kvalitních léčivých rostlin v Lednici (Česká republika).

Výhodou všech těchto zařízení je, že budou ve vlastnictví místních obyvatel, mezi něž se řadí tradiční sběrači planě rostoucích rostlin, kteří budou moci využívat praktická školení v oblasti specifických dovedností při používání rostlin po celou dobu životnosti projektu. Zařízení budou dále využívána pro vzdělávací účely, pro školáky a studenty vysokých škol, stejně tak pro turisty a návštěvníky. Dalším velkým benefitem projektu je celkový rozvoj a pročištění stávajícího socio-ekonomického modelu, který může přispět ke změnám v marginalizovaných venkovských oblastech střední Evropy.

VÝVOJ MODELOVÝCH PRODUKTŮ

Aby se zvýraznily originální a jedinečné hodnoty tradičních místních produktů, vyvinuli projektoví partneři exkluzivní balení modelových produktů obsahující složky z každé pilotní oblasti. K jejich výrobě byly použity části planých druhů rostlin vybraných z každé pilotní oblasti. Partneři projektu vybízeli místní venkovské komunity, aby se více zapojovaly do činností s planě rostoucími rostlinami a to prostřednictvím propagování modelových produktů a vytvářely tak další zdroje příjmů.

Podrobný popis každého modelového produktu a jeho instalace je uveden v části “Pilotní oblasti” této zprávy.

UDRŽITELNÝ SBĚR VOLNĚ ROSTOUCÍCH ROSTLIN

První aktivitou vedoucí k zachování udržitelného sběru volně rostoucích rostlin bylo vytvoření seznamu prioritních rostlinných druhů, které mají potenciál pro rozvoj produktu a následnou certifikaci. Tento seznam obsahuje velmi časté, ale zároveň velmi cenné a tradičně využívané planě rostoucí rostliny, které jsou používány cílovými skupinami, mezi které patří romská populace, nezaměstnaní, starší osoby a ženy ze všech čtyř zúčastněných zemí. Upřednostňovanými druhy rostlin byly: jalovec obecný *Juniperus communis*, zlatobýl kanadský *Solidago canadensis*, bříza černá *Sambucus nigra*, bříza stříbrná *Betula pendula*, borůvka evropská *Accinium myrtillus*, přeslička obecná *Equisetum arvense*, ořešák královský *Juglans regia*, ostužiník maliník *Rubus idaeus*, kopřiva dvoudomá *Urtica dioica* a růže šípková *Rosa canina*.

TRAFFIC a WWF Maďarsko v průběhu roku 2012 přispěly k dokončení zpráv o analýze situace prioritních druhů rostlin. Situační analýza pro každý druh zahrnovala kromě požadavků zkoušky při sběru planě rostoucích druhů i požadavek na jejich uchování, dále uvedení stavu druhů, postupy sběru založené na znalostech sběru, míru sběru a regenerace druhů, které jsou založené na poučení standardu FairWild. Výsledky situační analýzy byly sdíleny na mezinárodním setkání v obci Lokve ve Slovinsku v září 2012 a poskytly základ pro vývoj specifických výukových materiálů pro sběratele, ale i jako podklad pro další uplatňování zásad udržitelného sběru planých rostlin.

Workshop o udržitelném získávání praxe ve střední Evropě připravily organizace TRAFFIC a WWF v Maďarsku v říjnu 2013. Workshop spojil 19 účastníků, včetně projektových partnerů, zástupců vlády (Maďarské ministerstvo pro rozvoj venkova), mezinárodních organizací (Organizace spojených národů pro výživu a zemědělství (FAO)) a Sdružení pro léčivé a aromatické rostliny z jihovýchodní Evropy (AMAPSEEC), aby diskutovali o propojení aktivit tradičního sběru planě rostoucích rostlin a zdrojů zabezpečení ve střední Evropě.

Workshop shrnul projektové práce na zřízení pilotních iniciativ pro udržitelné hospodaření se sběrem volně rostoucích rostlin a budováním kapacit místních obyvatel ve střední Evropě. Účastníci dospěli k závěru, že zatímco ekologická udržitelnost sběru planých rostlin je v této oblasti důležitým aspektem, v současné době je hlavním problémem sociální a ekonomická udržitelnost sběrných postupů a problematika jejich dopadu na živobytí sběračů.

Řešení tohoto problému je náročné, vyžaduje spolupráci mezi různými resorty a zahrnuje školení sběračů, zajištění pracovních příležitostí a současné sledování ekologické udržitelnosti sklizně rostlin. V tomto ohledu byly aktualizace aktivit sběru rostlin z pilotních oblastí projektu "Traditional and wild" ve střední Evropě považovány za užitečné pro sdílení jak v regionu tak mimo něj.

Workshop na téma udržitelného získávání postupů ve střední Evropě, Budapešť 2013
(Autor: Peter Radacsi)

CERTIFIKACE FAIRWILD

Certifikace FairWild nebyla zahrnuta do výstupů projektu. V regionu existuje několik společností, které implementují certifikaci FairWild pro obchodování se zahraničními partnery. Jako taková může certifikace FairWild poskytnout možnost přidané hodnoty pro výrobce ve střední Evropě za předpokladu, že poptávka po certifikovaných výrobcích FairWild poroste.

RUNO s.r.o. je provozovatel v Polsku, který se zabývá zpracováním bylin a surového bylinného materiálu, který je držitelem certifikátu FairWild pro čtyři druhy planých rostlin (např. pampeliška lékařská *Taraxacum officinale* nebo lípa malolistá *Tilia cordata*). Plané byliny jsou sbírány přes jejich síť nákupních center v krajině kolem Bělověžského pralesa, jedné z posledních a největších zbývajících částí obrovského pralesa, který se kdysi táhl přes Evropskou planinu. Sběrači těží z reálných cen produkovaného zboží a účasti na FairWild Premium ("Fondy pro rozvoj společenství"). Konečné produkty využívající polské složky jsou vyráběny v USA a jsou mimo jiné v prodeji v USA, Kanadě, Japonsku a jinde. Pro více informací o certifikaci FairWild viz: www.fairwild.org.

VÝSLEDKY PROJEKTU

PILOTNÍ OBLAST 1: FELSŐ-KISKUNSÁG, MAĎARSKO

POZADÍ

Základem pro tuto případovou studii byla Kunadacs, tradiční maďarská zemědělská vesnice, položená ve Velké maďarské nížině. Obec se nachází v regionu Felső-Kiskunság v kraji Bács-Kiskun. Ekonomika obce je založena převážně na zemědělství. Partnery projektu v této pilotní oblasti byli jmenovitě:

- Obecní úřad obce Kunadacs a obec samotná, která se podílela na realizaci projektu;
- Ústav léčivých a aromatických rostlin, Univerzita Corvinus v Budapešti, vedoucí partner celého projektu "Traditional and wild", který rovněž přispěl k činnosti v této pilotní oblasti. Ústav je vedoucí vědeckou jednotkou na poli léčivých rostlin ve střední Evropě. Jejich kompetence zahrnují posuzování populace planých rostlin, vypracování metod pěstování pro samotné pěstování planých rostlin a rozvoj základních metod jejich zpracování. Ústav má kromě rozsáhlých konexí s bylinnými a farmaceutickými výrobci a asociacemi také pevné vazby s orgány veřejné správy v Maďarsku.

Cílovými druhy rostlin vybranými pro tuto pilotní oblast jsou:

- Bez černý *Sambucus nigra*,
- Kopřiva dvoudomá *Urtica dioica*,
- Jalovec obecný *Juniperus communis*.

Tyto druhy byly vybrány zástupci obce Kunadaacs po diskuzi s odborníky z nedalekého národního parku Kiskunság (NPK). Tyto druhy jsou v oblasti hojně zastoupeny a mohou být po sběru snadno zpracovány.

Činnosti zaměřené na sběr planých rostlin byly v oblasti Felső-Kiskunság častější v 80. letech 20. století. V současné době existuje jen několik sběračů, kteří sbírají plané rostliny hlavně pro vlastní použití.

V posledních letech zde na rozdíl od sběru planých rostlin začalo převládat pěstování bylin. Nicméně i přes tento trend převládá u obyvatel obce zájem o rozvoj této formy přirozeného sběru a místní obyvatelé potvrdili, že práce s planě rostoucími rostlinami je stále baví.

Hlavní výzvou pro místní sběrače rostlin je najít nákupní centra, kde by mohli prodávat své suroviny. V oblasti Felső-Kiskunság se bohužel v současné době tato centra nenacházejí.

VÝSTUPY

ŠKOLENÍ

V rámci projektu byla organizována čtyři školení s celkovým počtem 29 školených účastníků. Školení probíhala v obcích Kunadaacs a Vanyarc. Obecnými tématy byly:

- obecné znalosti a aspekty využívání planě rostoucích rostlin,
- udržitelný sběr planě rostoucích rostlin.

Během těchto workshopů se účastníci seznámili s několika esenciálními oleji (silicemi) a měli možnost vytvořit jednoduché produkty ze složek planě rostoucích rostlin, které jsou určeny ke konzumaci. Důležitým výstupem z těchto seminářů byla, což bylo zřejmé, existence bohatého dědictví znalostí o planých rostlinách této oblasti, která se ústní podobou stále předává z generace na generaci.

Plody bezu černého (Autor: Partnerství "Traditional and wild")

SPOLUPRÁCE MEZI UNIVERZITOU CORVINUS V BUDAPEŠTI A NÁRODNÍM PARKEM KISKUNSÁG

Univerzita Corvinus projevila zájem o sledování hustoty výskytu různých planých rostlin v Národním parku Kiskunság a jednomu z odborníků v daném národním parku byla přidělena povinnost sledovat hustotu výskytu kopřivy dvoudomé *Urtica dioica*, společně s proskurníkem lékařským *Althaea officinalis* a s několika dalšími běžnými druhy.

Dalším tématem výzkumu, který Ústav léčivých a aromatických rostlin dokončil v rámci projektu, byl průzkum populace a způsob sklízň jalovce obecného *Juniperus communis* v obci Kunadaacs. Výzkum zahrnoval zkoumání různých metod sklízň používaných při sběru jalovcových bobulí a také to, jak mohou tyto metody ovlivnit kvalitu a kvantitu výrobku, jakož i udržitelnost populace planých rostlin.

INVESTICE

Během tohoto projektu byla hlavní investicí výstavba lidového domu spolu s instalací výstavní místnosti v centru obce Kunadacs.

Konceptem lidového domu byla propagace tradičního použití planě rostoucích rostlin a snaha zachovat kulturní tradice oblasti Felső-Kiskunság, které budou sloužit vzdělávacím účelům spolu s ukázkou tradic sběru planých rostlin, které budou demonstrovány místním obyvatelům, žákům, studentům a návštěvníkům.

Dům zahrnuje výstavní prostor a školicí místnosti a mezi exponáty patří např. sušené plané rostliny, tradiční nástroje nebo fotografie a plakáty ilustrující planě rostoucí rostliny v regionu. Školicí místnost je věnována tradičnímu použití a zpracování sklizených planých rostlin.

Dům se nachází v blízkosti NPK, kde je sběr planých rostlin regulován, aby chránil volně rostoucí zdroje, ale je povolen řízený sběr v parku v rámci nárazníkových zón.

Obecní úřad obce Kunadacs nabídl pokračující podporu pro organizaci budoucích akcí a workshopů v lidovém domě, který zůstane zdarma otevřen široké veřejnosti.

Akce v lidovém domě budou pomáhat propagaci tradičního sběru planých rostlin.

V areálu Univerzity Corvinus v Budapešti byla v roce 2012 navíc instalována pilotní bylinná zahrada, aby zde mohly být pěstovány rostlinné druhy, např. šalvěj lékařská *Salvia officinalis* a tymián obecný *Thymus vulgaris*. Zahrada bude spravována Ústavem léčivých a aromatických rostlin a bude přístupná veřejnosti.

POKYNY PRO MODELOVÉ PRODUKTY A PRECERTIFIKACI

Marmelády a džemy jsou v oblasti Felső-Kiskunság velmi oblíbené a mnoho místních rodin má své vlastní speciální recepty. Zvláště oblíbené jsou bezinkové marmelády. Dále je velmi rozšířené využití kopřivy dvoudomé *Urtica dioica*.

Modelovými produkty pro tuto pilotní oblast byly:

- Bezinková marmeláda,
- Čaj z listů sušené kopřivy.

Tradiční užití planých rostlin v lidovém domě v obci Kunadacs (Autor: Kristina Rodina)

Bezinková marmeláda a čaj ze sušené kopřivy (Autor: József Szántai)

Výrobky byly vytvořeny dvěma rodinami z této oblasti a jejich další rozvoj může pomoci poskytnout pracovní příležitosti místním obyvatelům.

Výsledkem vývoje a podpory ze strany Nadace hospodářského rozvoje Felső-Kiskunsági bylo udělení ochranné známky “Kiskun Védjegy” (ochranná známka Kiskun) těmto dvěma výrobkům. Tato známka může být do budoucna použita jako kritérium pro ostatní, kteří chtějí rozvíjet další podobné produkty z volně rostoucích rostlin.

Nadace hospodářského rozvoje Felső-Kiskunsági (FELGA), která sídlí v obci Kunadacs, v roce 2012 zahájila projekt “Rozvoj trhu pro místní producenty z regionu Kiskunsági”. Záměrem projektu je posílení místních trhů a ustanovení nové místní ochranné známky Kiskun v tomto regionu, například pro maso, ovoce a zeleninu, bylinné čaje, med a mnoho dalších produktů s obsahem planě rostoucích rostlinných složek. V současné době je vyvíjeno 16 produktů pod obchodní značkou Kiskun. V červnu 2014 bude představeno 45 výrobků na místních trzích regionu Kiskunsági.

PILOTNÍ OBLAST 2: ORMÁNSÁG, MAĎARSKO

POZADÍ

Oblast Ormánság se nachází v jihozápadní části Maďarska v okrese Baranya. Okres Somogy se nachází západně od této oblasti, zatímco řeka Dráva vyznačuje hranici s Chorvatskem ležícím na jihu. Pro tuto pilotní oblast bylo vybráno 11 osad, které tvoří nedílnou součást oblasti Ormánság: Adorjás, Bogdása, Drávafok, Drávakeresztúr, Drávasztára, Drávaiványi, Felsőszentmárton, Kemse, Kémes, Markoc a Sósvertike.

Aktivity v této pilotní oblasti byly řízeny Výzkumným centrem Jižního Zadunají, s.r.o., dále místní správou Ministerstva práce a sociálních věcí. Cílovým rostlinným druhem byl bez černý *Sambucus nigra*, který má širokou škálu použití v lékařství, dochucovadlech, barvivech a v kuchyni obecně. Tradičně se jedná o důležitou lidovou léčivou rostlinu, která byla kdysi uváděna jako “lék chudých”.

Udržitelný sběr a regulace planých rostlin

Sběr planých rostlin je v Maďarsku regulován zákonem o ochraně přírody, který zakazuje sběr chráněných rostlin. Sběr planých rostlin je v chráněných oblastech navíc možný pouze s povolením určitých orgánů, jako je například Inspektorát životního prostředí, přírody a vodního řízení a ředitelství Národního parku Dunaj-Dráva. V souladu se zákonem o lesích je sběr planě rostoucích rostlin v nechráněných oblastech povolen, ale sběr rostlin ve státních lesích nesmí přesáhnout množství potřebné pro vlastní použití a nesmí dojít k poškození biodiverzity lesa. Pokud sběrači překročí množství sklizených rostlin, pak musí zaplatit daň.

Výzkumné centrum Jižního Zadunají, s.r.o. poskytuje odborné znalosti místním samosprávám ve vztahu k plnění dotovaných sociálních programů ve venkovských oblastech. Má zkušenosti s úspěšným prováděním široké škály vzdělávacích a pracovních programů pro místní marginalizované skupiny, včetně osob zapojených do sběru planých rostlin

Ačkoli není bez černý *Sambucus nigra* v Maďarsku chráněným druhem, vždy musí být při sběru jakýchkoliv planých rostlin a bylin dodržovány příslušné zásady ochrany přírody a lesní zákony. Kromě toho sběr pro komerční použití vyžaduje povolení.

Na základě živnostenského oprávnění dodávají sběratelé z Ormánságu celou řadu surovin obsahující ingredience ověřené organizací FairWild. Většina surového rostlinného materiálu se prodává a vyváží do západní Evropy. V budoucnosti by měl sektor s léčivými a aromatickými rostlinami (LAR) a investicemi přesáhnout očekávání v podobě přidané hodnoty na území Maďarska.

Na základě průzkumu provedeného v této pilotní oblasti se 28 místních sběračů ze tří obcí, konkrétně Adorjás, Drávaiványi a Kemse, zabývalo sběrem planých rostlin pro společnost Schmidt a spol. s.r.o., která produkuje certifikované složky FairWild (např. proskurník lékařský *Althaea officinalis*, svízel přítula *Galium aparine*, šípek *Rosa canina*, borůvka evropská *Rubus fruticosus*, kopřiva dvoudomá *Urtica dioica* a další).

Schmidt a spol. s.r.o. Baksa, Maďarsko (Autor: Kristina Rodina)

VÝSTUPY

ŠKOLENÍ

Během trvání projektu proběhly čtyři vzdělávací akce s celkovým počtem 53 účastníků, které se konaly v Kémes a Vajszló. Obecnými tématy byly:

- Udržitelný sběr a použití planých lékařských rostlin a bylin zastřešující základní znalosti o rostlinách a aspekty sběru rostlin. Rovněž diskutovány byly rozvoj produktů, marketing a podnikatelské možnosti.
- Význam a principy trvale udržitelného sběru volně rostoucích rostlin, na které se vztahuje praktická aplikace teoretických poznatků.

Účastníci získali základní poznatky o léčivých bylinách a koření a získali i informace o jejich použití. Mnozí z nich zvažovali využití získaných znalostí pro domácí výrobu, zatímco jiní by je využili pro podnikatelské účely.

Školení v obci Vajszló (Autor: Rózsa Takács Petrovicsné)

POKYNY PRO MODELOVÉ PRODUKTY A PRECERTIFIKACI

Bez černý *Sambucus nigra* je jednou z nejuznávanějších a nejpoužívanějších léčivých rostlin volně rostoucích v tomto regionu. Z toho důvodu byla vytvořena tradiční dřevěná krabice obsahující ukázky výrobků z bezu černého. Krabice obsahovala sušené květiny, bylinné čaje, medový sirup z černého bezu a tinkturu a také kalendář s tematikou sběru planých rostlin včetně různých receptů.

Kromě toho byla vyvinuta precertifikace metodické studie, ve které byl popsán proces získání BIO certifikátu pro produkty vyrobené z léčivých a aromatických rostlin (včetně vzorových produktů).

Do studie byly rovněž zahrnuty důležité praktické informace pro zemědělce a společnosti mající zájem o zakládání nových bylinných podniků. Předpokládá se, že tento krok bude více podpora pro sběrače, zpracovatele a distributory planých rostlin, kteří pracují s přírodními materiály, aby přijali ekologičtější přístup, který jim umožní působit jako certifikovaný organický výrobce.

*Tradiční dřevěná
krabice se vzorky z
bezu černého
(Autor: Rózsa
Takács
Petrovicsné)*

PILOTNÍ OBLAST 3: PODKARPATSKÉ VOJVODSTVÍ, POLSKO

POZADÍ

Pozadím pro tuto případovou studii byly malebné kopce a lesy plošiny Kolbuszowa nacházející se v Podkarpatském vojvodství v jihovýchodním Polsku. Bylo vybráno deset lokalit označených jako důležité pro sběr planých rostlin, konkrétně: Widelka, Styków, Przewrotne, Hucisko, Pogwizdów Starý, Raniżów, Lipnica, Dzikowiec, Werynia a Kłapówka.

Činnosti v této pilotní oblasti byly provedeny a podporovány místním Sdružením pro rozvoj a podporu Podkarpatska "Pro Carpathia", které se nachází ve městě Rzeszow. Sdružení má velké zkušenosti ve vývoji mnoha programů pro zvýšení životní úrovně na venkově a pro překlenutí rozdílů v příjmech mezi místním obyvatelstvem.

Mezi cílové druhy rostlin vybraných pro tuto oblast patří:

- Bříza bělokorá *Betula Pendula*,
- Přeslička obecná *Equisetum arvense*,
- Borůvka evropská *Vaccinium myrtillus*.

Tyto druhy byly vybrány na základě vědeckého výzkumu a diskusí s botaniky na univerzitě v městě Rzeszów spolu s faktem, že vyráběné produkty na bázi těchto druhů pocházejí ze zdrojů v daných lokalitách. I když někteří komerční nákupčí jsou v oblasti aktivní (např. prodávají borůvky do místních zpracovatelských společností), neexistuje zde žádné lokálně působící sběratelské družstvo nebo právnické osoby, které by sklizeň planě rostoucích rostlin regulovaly nebo trvale řídily. Stejně tak neexistují žádné písemné záznamy týkající se praxe udržitelného sběru planých rostlin. V důsledku toho můžou používané sběrací nástroje (hřebeny) poškodit keřiky.

Bříza bělokorá (Autor: Partnerství "Traditional and wild")

VÝSTUPY

ŠKOLENÍ

Celkově byly organizovány tři samostatné vzdělávací kurzy s celkovým počtem 90 vyškolených lidí. První dvě školení se konala v oblasti Kolbuszowa a třetí v obci Rabe v pohoří Bieszczady. Kurzy byly vedeny členy akademického sboru Univerzity Rzeszów a zaměstnanci Národního parku Bieszczady.

Obecnými tématy byly:

- Identifikace a udržitelnost sběru a zpracování planých rostlin spolu s možností prodeje sklizených surovin na trhu v Podkarpatsku.
- Udržitelné získávání surového materiálu během "mrtvých" období podzimu, zimy a brzkého jara. Účastníci měli možnost naučit se, jak rozpoznat mimosezónní druhy rostlin, jak je správně sbírat v souladu s koncepcí osvědčených postupů a principů udržitelného získávání surovin.

Důležitým výstupem tohoto školení jsou technické poznatky, osvědčené postupy a vyvozené zásady, které budou uvedeny do budoucí praxe.

Školení v oblasti Kolbuszowa v Podkarpatském vojvodství (Autor: Malgorzata Draganik)

INVESTICE

Během období tohoto projektu byla hlavní investicí výstavba výstavní síně Lidového muzea v přírodě v oblasti Kolbuszowa zahrnující náboženské a pověřivé aspekty planě rostoucích rostlin. Součástí investice byl i nákup sušičky pro plané rostliny spolu s nábytkem pro samotnou výstavní místnost.

Jedním z hlavních cílů výstavy je snaha zachovat a podpořit písemné a ústně předávané dědictví týkající se sběru a využívání planých rostlin v této oblasti. Záměrem je pomoc s propagací tradičního sběru volně rostoucích rostlin a snahy o šíření znalostí a informací, jakož i poskytování praktického školení v pěstitelských postupech a použití správného zařízení pro jejich zpracování.

Výstavní prostor již navštívilo mnoho tříd z okolních školských zařízení (většinou základní školy), stejně jako turisté. Vytvoření výstavní místnosti bylo možné díky spolupráci s Lidovým muzeem v přírodě, s nímž byla podepsána smlouva. Tato dohoda zůstane v platnosti nejméně do konce dubna 2019.

POKYNY PRO MODELOVÉ PRODUKTY A PRECERTIFIKACI

Borůvka evropská *Vaccinium myrtillus* má v tomto regionu bohaté zastoupení a z toho důvodu zde existuje mnoho jejích produktů, které jsou vyráběny z lokálních zdrojů. Proto byly modelovými produkty v tomto projektu vybrány následující:

- Borůvkový džem,
- Sušené borůvkové plody.

Tyto produkty byly vyrobeny lokální firmou AWB Alina Becla, která má zkušenosti s výrobou produktů z planých rostlin. Shodou okolností byly vytvořeny i precertifikační pokyny stejně jako modelové produkty se složkami z volně rostoucích rostlin. Tyto pokyny zahrnují informace pro získání certifikace pro schémata typu BIO, certifikovaného organického zemědělství a FairWild, které jsou platné pro modelové produkty.

Do budoucna může být tento model adaptován na jiné společnosti, které získávají produkty z planě rostoucích rostlin. Tento dokument je dostupný na webové stránce a může být rovněž poskytnut společností, které již v dané lokalitě operují (např. Bomex, Cmol-frut a AWB) a které jsou považovány za potenciální kandidáty pro certifikaci.

Borůvkový džem a sušené borůvkové plody (Autor: Malgorzata Draganik)

PILOTNÍ OBLAST 4: KOZJANSKO A DRAVINJSKO, SLOVINSKO

POZADÍ

Pilotní oblastí pro tuto případovou studii byla kopcovitá a hornatá oblast na jihovýchodě Slovinska pokrývající oblasti Kozjansko a Dravinjsko. Tato oblast, která má velký rozptýl sídel a početnou populaci, zahrnuje obce Dobje, Šentjur, Slovenske Konjice, Vitanje, Dobrna, Zreče a Oplotnica.

Partnerem projektu byla Agentura pro rozvoj Kozjansko. Zahrnuje rozvoj osmi obcí ve Slovinsku a je zodpovědná za místní a regionální plány rozvoje, udržitelného rozvoje venkovských oblastí a ekoturistiky.

Cílovými druhy rostlin vybranými pro tyto pilotní oblasti byly:

- Bez černý *Sambucus nigra*,
- Ořešák královský *Juglans regia*.

Tyto dva druhy byly vybrány proto, že mají dlouhou tradici ve slovinské kultuře a také dobrý marketingový potenciál. V současné době neexistují žádné zavedené prodejní kanály ani pěstování uvedených rostlin v této oblasti.

Bez černý a ořešák královský rostou volně v území a neexistují zde žádné zvláštní právní předpisy týkající se sběru jejich plodů, pokud nejsou součástí vegetace na farmě. V takových případech patří plody majiteli pozemku a jsou jím (a zaměstnanci farmy) sbírány. Vlašské ořechy z farem jsou poté nabízeny na trhu či formou přímého prodeje. Vlašské ořechy jsou součástí mnoha tradičních kulinářských výrobků, jako jsou koláče, pečivo a chleba. Čím se lisování ořechového oleje a jeho prodej stává ekonomicky důležitějším pro více hospodářství, stává se lisování oleje z jader vlašských ořechů činností, která doplňuje trh.

V mnoha místních tradičních rostlinných produktech se obdobně používá bez černý, a to jako bezinkový sirup, čaj, džus a džemy. Sledujeme zde značný zájem o uvedení těchto produktů na ekologický trh.

I když v současné době nejsou k dispozici žádní komerční sběrači planých rostlin působící v tomto pilotním prostoru, musí být všichni prodejci rostlinných produktů registrováni v místní samosprávě. Navzdory skutečnosti, že zde neexistuje žádná velká produkce bylin, je zde v malém měřítku zastoupeno drobné podnikání.

Ořešák královský
(Autor: Partnerství
"Traditional and
wild")

VÝSTUPY

ŠKOLENÍ

Byly zorganizovány celkem čtyři školicí semináře s celkovým počtem 96 vyškolených osob. Workshopy se konaly v obcích Oplotnica, Dobrina, Vitanje a Dobje. Obecnými tématy bylo použití bylin a principy trvale udržitelného sběru planých rostlin. Semináře se týkaly různých způsobů využití bylin včetně jejich kulinářského použití. Účastníci se dozvěděli o principech udržitelného sběru planých bylin a také to, jak se dá “plevel” a květ sedmikrásky použít tak, aby byly jedlé.

Dva další workshopy byly organizovány na základní škole Slivnica a základní škole Loka pri Žusmu a byly zajištěny sdružením Etno-Eko. Workshopy byly nazvané “Od zrna po chléb” a děti se učily, jak je důležité využití bylin při přípravě potravin. Děti také z mouky vyráběly různé druhy tradičního slovinského chleba. Těchto seminářů se zúčastnilo 27 účastníků, skupinu tvořili učitelé i děti z oblasti Kozjansko.

Důležitým výstupem tohoto školení byla prezentace zaměřená na venkovský sběr bylin jako možnosti podnikání, která byla představena ženám a mladším generacím.

POKYNY PRO MODELOVÉ PRODUKTY A PRECERTIFIKACI

Vzhledem ke zvyšující se úrovni povědomí lidí o přínosech zdravých výrobků, jako je ořechový olej, byl za modelový produkt pro tuto pilotní oblast vybrán 100 % ořechový olej ve 250 ml tmavé láhvi.

Olej vyrobila Romanca Rečnik jako svoji doplňkovou aktivitu na zdejší farmě v dané pilotní oblasti.

Bylo vyrobeno 50 lahví oleje, čímž se ve Slovinsku propagace výrobku zvýšila. V budoucnu bude výrobce moci zdarma prezentovat výrobek na veletrzích a trzích a v propagačních materiálech ochranné známky Zelený snop (Green Sheaf). Olej bohatý na vitamíny a minerály se lokálně používá ke snížení krevního tlaku a cholesterolu, stejně tak přispívá ke zlepšení celkového zdravotního stavu. Olej z vlašských ořechů také nachází širší uplatnění v kosmetickém a kulinářském použití.

Pokyny precertifikace pro modelový výrobek, stejně jako ostatní produkty z planě rostoucích rostlinných složek, byly vyvinuty externími odborníky zabývajícími se certifikačními systémy ve Slovinsku a jsou k dispozici na webových stránkách Rozvojové agentury Kozjansko. Tyto pokyny jsou určeny pro každého, kdo chce začít s ekologickým zemědělstvím a chce získat BIO certifikaci výrobků. Tyto pokyny také vysvětlují rozpis požadavků na různých etiketách slovinských ekologických produktů.

Rozvojová agentura Kozjansko v roce 2011 podepsala “Prohlášení o udržitelném rozvoji regionu Savinjska”, které zahrnuje příslušný pilotní prostor spolu s dalšími sedmi obcemi, které leží v oblastech Kozjansko a Dravinjsko. Projekt “Traditional and wild” je uveden v prohlášení brožury pod nadpisem “Udržitelné aktivity v regionu Savinjska”. Je uveden jako jeden z pozitivních příspěvků pro rozvoj venkova ze strany Rozvojové agentury Kozjansko. Klíčové výsledky a získané poznatky v pilotním prostoru Kozjansko a Dravinjsko budou i nadále používány pro další udržitelný rozvoj venkova v regionu.

Workshop na základní škole v obci Slivnica (Autor: Elena Zupanc)

Ořechový olej (Autor: Malgorzata Draganik)

PILOTNÍ OBLAST 5: SEVERNÍ PRIMORSKA, SLOVINSKO

POZADÍ

Pilotním prostorem pro tuto případovou studii byly nedotčené lesy a údolí Banjšice a plošiny Trnovo, které se nacházejí v jihozápadní části oblasti Severní Primorska ve Slovinsku.

Aktivity v této pilotní oblasti byly provedeny a podporovány místní institucí – Nadací BiT Planota. Nadace má značné zkušenosti s programy pro rozvoj venkova a sociálním rozvojem venkova a již přispěla k propagaci sektoru rostlin díky předchozí účasti na obdobných evropských projektech.

Cílovými druhy rostlin vybranými pro tuto pilotní oblast jsou:

- Kopřiva dvoudomá *Urtica dioica*,
- Ostružiník maliník *Rubus idaeus*.

Tyto druhy byly vybrány proto, že jsou na tomto území hojně rozšířené a je zde značná poptávka po produktech z těchto surovin. Plody ostružiníku maliníku (maliny) se zpravidla používají v nápojích a v potravinářských výrobcích, zatímco kopřiva dvoudomá se používá pro kulinářské i lékařské účely.

Neexistují zde žádné zvláštní zákony, předpisy nebo administrativní požadavky, které by omezovaly volný sběr uvedených rostlin, tím pádem je sběr v této lokalitě povolený. Zákon o lesích republiky Slovinsko výslovně uvádí, že vlastníci pozemků musí umožnit sběr lesních plodů nebo bylin, a to pokud vlastník půdy provozuje sběr jako součást registrované obchodní činnosti.

V posledních deseti letech zde došlo k rozšíření doplňkových aktivit ve venkovských oblastech, zejména ve vztahu k agroturistice, která zde představuje příležitost hospodářského růstu. V daném regionu neexistuje žádné sběratelské družstvo ani jakákoliv právnická osoba, a proto je sběr obvykle prováděn jednotlivci, kteří ho využívají pro osobní kulinářské nebo terapeutické účely.

VÝSTUPY

ŠKOLENÍ

Bylo zorganizováno celkem devět samostatných vzdělávacích kurzů v lokalitách Kobarid, Deskie, Grgarske Ravne a Nova Gorica s celkovým počtem 121 vyškolených účastníků, kteří pocházeli z pilotní oblasti nebo v blízkého okolí.

Obecnými tématy byla:

- Příprava nápojů z planě rostoucích rostlin spolu s osvědčenými postupy výsadby a sklizeň planě rostoucích rostlin. Cílem těchto seminářů bylo poskytnout účastníkům základní informace o pěstování, zpracování a možnostech využití planě rostoucích rostlin.
- Příprava produktů z přírodních materiálů včetně přípravy mýdel, mastí a destilace silic. Cílem těchto seminářů bylo poskytnout účastníkům znalosti a dovednosti pro přípravu výrobků z planě rostoucích rostlin.

*Kopřiva dvoudomá
(Autor: Partnerství
"Traditional and
wild")*

Důležitým výstupem tohoto školení byl značný nárůst zájmu v případě pěstování a aplikací planě rostoucích rostlin. Organizátoři zaznamenali žádosti o další semináře zahrnující praktické dovednosti a znalosti potřebné pro vytváření výrobků z planých rostlin. V návaznosti na toto školení nyní malá skupina lidí využívá svých nově nabytých dovedností pro rozvoj nových (místních) výrobků z planých rostlin, které umožní účastníkům zajistit další příjem.

INVESTICE

Klíčovou investicí tohoto projektu bylo vytvoření sedmi expozičních bylinných zahrad, které budou využívány pro školení a vzdělávací účely. Největší expoziční zahrada bude spravována institucí Nadace BiT Planota, další dvě místními školami a další čtyři místními nevládními organizacemi a Meziměstským sdružením pro nevidomé a slabozraké v obci Nova Gorica.

Kromě toho byla zakoupena specializovaná zařízení pro zpracování a kontrolu kvality planých bylin. Ta jsou nyní instalována v zahradním centru "Zeliščni Center" v Grgarske Ravne v Grgaru.

Cílem expozice zahrad je:

- zvýšit zájem o planě rostoucí rostliny mezi školními dětmi, studenty, místními obyvateli a turisty,
- poskytnout základní informace o místních bylinách a jiných planě rostoucích rostlinách,
- poskytnout cílovým skupinám příležitost pracovat v zahradách, kde získají praktické kompetence spojené s tradičními činnostmi,
- zachovat folklorní tradice spojené s rostlinami.

Po dobu projektu bude zařízení pro zpracování a kontrolu kvality veřejné pro příjemce projektu, a to pro tyto účely:

- vzdělávání a odborná příprava,
- kontrola kvality místních planých rostlinných surovin,
- zpracování planě rostoucích rostlin pro místní obyvatele, kteří nemají vlastní vybavení.

Předpokládá se, že zařízení pro bylinná centra umožní místním lidem zpracovávat planě rostoucí rostliny. Tímto způsobem se usnadní jejich přístup na trh a možnost zajistit si další rodinný příjem. Nadace BiT Planota bude zařízení spravovat i po ukončení projektu.

Dokladem dobré praxe a týmové práce byla spolupráce mezi členy skupiny a Meziměstského sdružení nevidomých a slabozrakých Nova Gorica. Členové školení sdíleli znalosti získané v rámci spolupráce s asociací, jejímž výsledkem byla pomoc s přípravou a údržbou bylinných zahrad v sídle projektu, kterou zajišťovali nevidomí a slabozrační lidé zapojení do projektu. Hendikepovaní lidé rovněž pomáhali s přípravou produktů získaných z planých rostlin (tj. sušení planých rostlin, příprava čajových směsí, destilace éterických olejů apod.). Na oplátku za jejich pomoc je sdružení odměnilo připravenými produkty

POKYNY PRO MODELOVÉ PRODUKTY A PRECERTIFIKACI

V pilotní oblasti byla veřejná výzva připravená pro vývoj výrobků, kritériem bylo, že výrobek musí pocházet z planě rostoucích rostlinných složek a měl by být na regionálním trhu novinkou.

Byly vytvořeny dva modelové produkty:

- “Lapač snů” – vonící polštář obsahující směs vonných bylin rostoucích v pilotním prostoru. Mezi byliny patří levandule lékařská *Lavandula angustifolia*, tymián obecný *Thymus vulgaris*, meduňka lékařská *Melissa officinalis*, máta peprná *Menta x piperita* a heřmánek pravý *Matricaria Chamomilla*. Polštář je určen pro osoby, které touží po kvalitním nočním spánku nebo trpí poruchami spánku.
- Bylinný čaj. Čaj obsahuje extrakty z planých rostlin včetně kopřivy dvoudomé *Urtica dioica*, bezu černého *Sambucus nigra*, lípy velkolisté *Tilia platyphyllos*, kmínu kořeného *Carum carvi* a smrku ztepilého *Picea abies*.

Modelové produkty byly vytvořeny soukromou společností, která je registrována jako lokální sociální podnik. Výsledkem aktivity byla příprava pokynů pro precertifikaci, která je nutná k získání ekologického statusu výrobku na území Slovinska. Pokyny integrují informace o certifikaci produktů odebraných z volné přírody a certifikace o biodynamické kultivaci.

Do budoucna může být tento model adaptován zemědělci a výrobci produkujícími výrobky jak z planých, tak i z kultivovaných rostlin.

Vonící polštář
“Lapač snů”
(Autor: Malgorzata Draganik)

PILOTNÍ OBLAST 6: JIŽNÍ MORAVA, ČESKÁ REPUBLIKA

POZADÍ

Pilotní prostor pro tuto studii se skládá ze čtyř periferních mikroregionů v Jihomoravském kraji, v atraktivní oblasti přírodních krás, které leží v jihovýchodním cípu České republiky. Jedná se o regiony těchto obcí Velké Opatovice, Tišnov, Vranov nad Dyjí (hraničí s Rakouskem) a Velká nad Veličkou (hraničí se Slovenskem).

Na případové studii se podíleli dva partneři:

- Mendelova univerzita v Brně. Univerzita má solidní odborné znalosti v oblasti rozvoje zemědělství a zavádění nových souvisejících technologií, má dobré vztahy s místními orgány a středně velkými podniky (SMP) a má silnou tradici v oblasti podpory a propagace venkovské turistiky a agroturistiky jako zdroje pro zlepšení venkovských příjmů v České republice a na Slovensku.
- Regionální agrární komora Jihomoravského kraje. Komora má vlastní síť regionálních informačních center spojených s turistickými informačními centry v Jihomoravském kraji. Komora má těsné vazby na orgány veřejné správy a dalšími organizace, které se snaží zajistit udržitelnost tohoto projektu.

Cílovými druhy rostlin této pilotní oblasti byly:

- Růže šípková *Rosa canina*,
- Kopřiva dvoudomá *Urtica dioica*,
- Bez černý *Sambucus nigra*.

Tyto druhy byly vybrány za zástupce regionu, stejně tak se jedná o obecně sbírané rostlinné druhy v České republice. Mnohé rostlinné složky se navíc používají v místních produktech, jako jsou bylinné čaje, a jsou vyráběny ve velkém množství potravinářskými a farmaceutickými společnostmi, které je distribuují do potravinového řetězce prostřednictvím místních trhů a lékáren.

Sběr volně rostoucích rostlin je v této oblasti povolen a neexistují zde žádná zvláštní nařízení a opatření, která by v této lokalitě upravovala provozování postupů sběru. Kromě toho, sběr rostlin zde není oficiálně definován jako profese. Sběr je zde považován jako doplněk k hlavnímu příjmu, nejedná se o práci na plný úvazek. Hlavními účastníky sběru jsou důchodci, ženy na mateřské dovolené a děti školního věku.

Pokud se plané rostliny nevyskytují na soukromém nebo chráněném území, je sběr planých rostlin legální. Sběratelé jsou při lesním sběru povinni dbát opatrnosti a doporučuje se vyhýbat oblastem, kde probíhají speciální činnosti, jako například těžba dřeva. Místní úřady veřejnosti tyto oblasti předem oznamují.

VÝSTUPY

ŠKOLENÍ

Celkově bylo zorganizováno 21 kurzů s celkovým počtem 965 vyškolených lidí. Tato školení probíhala hlavně v Brně, Strážnici, v Letovicích a dalších místech pilotních regionů.

Mezi hlavní témata byla zařazena:

- Znalosti o cílových druzích – školení zahrnující botaniku, metody udržitelného sběru, zpracování a skladování.
- Právní předpisy pro potravinářský průmysl s ohledem na nákup a prodej bylinných produktů, a to včetně právních předpisů platných v České republice a v Evropě.
- Legislativa kosmetického průmyslu zahrnující břízu bělokorou *Betula pendula* a třezalku tečkovanou *Hypericum perforatum*, a to včetně aktuálních legislativních požadavků pro uvádění kosmetických přípravků na trh.
- Ochrana životního prostředí a legislativa platná v této oblasti. Rostlinné druhy typu řebříček obecný *Achillea millefolium* a divizna velkokvětá *Thapsitorme verbascum*, a to včetně právních předpisů platných v oblasti správy krajiny a ochrany životního prostředí.
- Zásady udržitelného a volného sběru rostlin na základě školících materiálů TRAFFIC a WWF Maďarsko.

Plody šípkové růže
(Autor: Partnerství
"Traditional and
wild")

Školení o planých rostlinách a postupech jejich udržitelnosti během sběru byla kromě těchto kurzů přenesena i do dalších 11 lokalit.

Partneři zapojení do tohoto projektu vyvinuli chvályhodné úsilí při školení lidí prostřednictvím různých vzdělávacích seminářů společně s šířením informací o udržitelných postupech, které byly vyvinuty v rámci projektu "Traditional and wild".

VÝRAZNÉ BODY ŠKOLENÍ

Četná školení v této pilotní oblasti úspěšně proběhla díky předchozím aktivitám partnerů projektu a všech zúčastněných zemí. Následující akce pomohla vyškolit velké množství lidí, kteří se v této pilotní oblasti zaměřili na tyto aktivity:

- Vytvoření databáze pro tuto pilotní oblast díky pomoci Mendelovy univerzity v Brně
- Kombinace zmíněné databáze s databází, kterou vypracovala Regionální agrární komora Jihomoravského kraje.
- Rozesílání pozvánek o chystaných školeních pro všechny lidi zapojené do kombinované databáze. Pozvánky byly také nahrány na oficiální webové stránky projektu (v češtině) a na webové stránky Regionální agrární komory Jihomoravského kraje.
- Pozvánky byly zaslány také různým nevládním organizacím, sdružením a skupinám v regionu, které měly zájem projekt podporovat. Tyto nevládní organizace poskytly podporu pro přípravu všech školení v různých místech pilotního prostoru. Výsledkem této účinné spolupráce byl vysoký počet absolventů těchto školení.

Přibližně 60% účastníků dokončilo všechny semináře a získalo certifikát. Získaná zpětná vazba dokázala, že účastníci se do projektu zapojili, i když zde panovaly obavy spojené s otázkami finanční proveditelnosti a sociální životaschopnosti projektu.

Dalším úspěchem těchto školení byl počet lidí inspirovaný tímto projektem. Někteří jedinci a minimálně jedna skupina uvedla, že by rádi zahájili své vlastní podnikání.

Školení ve Stážnici (Autor: Eva Chromečková)

Školení v obci Úhřetice (Autor: Eva Chromečková)

INVESTICE

Během projektu byl hlavní investicí nákup malorozměrové sušičky, která se používá při sušení vysoce kvalitních léčivých rostlin.

Sušička se nachází na univerzitní školní farmě ve městě Lednice. Majitel (MENDELU) pronajal sušičku městu Lednice. Ta zařízení využívá od června 2013. V září 2012 se v Lednici konal nadnárodní propagační seminář, jehož účastníky byli lidé ze všech zemí projektového týmu.

Sušička se používá pro demonstrační a školicí účely a pomáhá podporovat tradiční sběr a využití místních planých rostlin v regionu. Rovněž pomáhá šířit znalosti a poskytuje praktická školení o správném používání tohoto zařízení.

MODELOVÉ PRODUKTY A POKYNY PRO PRECERTIFIKACI

Modelovými produkty vycházejícími z tohoto pilotního prostoru byly 4 druhy bylinných mýdel, které obsahovaly šalvěj a mateřídoušku, olej třezalky tečkované, arniky a heřmánku.

Tyto produkty byly vybrány na základě podnikatelského plánu, který byl navržen přímo vedoucím zastupujícím azylový dům charity Samaritán (Anežka, Otrokovice), který poskytuje sociální služby pro lidi bez domova. Tato organizace byla také velmi aktivní ve výcvikových seminářích. Modelové produkty byly přímo navrženy vedoucím azylového domu SAMARITÁN.

Výsledkem školení byly modelové produkty a pokyny, které vznikly během semináře. Tato příručka zahrnuje metodiku, pravidla a normy potřebné k výrobě kosmetických produktů, které umožní vstup produktů na trh v EU. Tento model může být v budoucnu přijat jinými společnostmi, které produkují kosmetické výrobky obsahující složky získané z planých rostlin, a které chtějí prodávat v rámci EU. Tato příručka bude šířena prostřednictvím webových stránek projektu a partnerů projektu.

Azylový dům SAMARITÁN, který poskytuje sociální služby pro lidi bez domova, přišel s vlastním nápadem a obchodním plánem sběru planě rostoucích rostlin a jejich zpracování do bylinných kosmetických přípravků (mýdla, koupelové soli a oleje do koupele). Členové azylového domu se velmi aktivně účastnili seminářů, jejichž výstupem byly modelové produkty. Dále sbírali, sušili a macerovali rostliny. Tato aktivita byla součástí společenské pracovní terapie, která pomáhá znevýhodněným skupinám lidí při návratu do normálního produktivního života.

Partneři projektu poskytují poradenství v oblasti technických znalostí (právní technologie kosmetologie, zpracování suroviny) a pomáhají s výběrem rostlinných druhů a jejich kvality. Partneři dále prezentují své výrobky na farmářských trzích a výstavách. Tyto aktivity vyvolaly velký zájem veřejnosti a charita tak vytvořila své vlastní distribuční kanály, jakými jsou e-shopy, přímé objednávky od klientů a obchodů se zdravou výživou. Některé společnosti navíc kupují tato mýdla a používají je jako malé upomínkové předměty, kterými demonstrují důraz na "další sociální hodnoty".

ZÁVĚRY A ZÍSKANÉ POZNATKY

Hlavní cíle projektu byly splněny ve všech zemích projektu. Cíle byly následující:

- Ochrana kulturního dědictví shromažďováním a zpracováním užitečných planě rostoucích rostlin a podpora udržitelného využívání poznatků a odborných znalostí v oblasti ohrožených skupin, zejména Romů, starších lidí a žen ve venkovských částech střední Evropy.
- Implementace pilotního modelu, který je sociálně a kulturně přijatelný, ekonomicky stabilní a ekologicky únosný pro sběr planých rostlin, jejich zpracování a využití. Model pomůže zlepšit živobytí ohroženým skupinám a současně bude ochraňovat vzácné rostliny.

Nadnárodní model byl aplikován v šesti pilotních oblastech ve čtyřech zemích a zahrnoval následující kroky:

- identifikace trhu pro produkty,
- zajištění školení,
- investice do ukázkových zařízení,
- vývoj modelových produktů,
- udržitelné zajišťování zdrojů planých rostlin.

Projekt přispěl k zajištění udržitelného sběru a využití rostlin odebraných z volné přírody prostřednictvím zavedení zásad standardu FairWild. Kromě toho projekt pomohl podpořit udržitelné využívání tradičních znalostí a zkušeností mezi ohroženými skupinami venkovských částí střední Evropy, a to díky široké škále mezinárodních nástrojů a strategií vyvinutých v rámci projektu.

Ekonomické a sociální dimenze trvalé udržitelnosti bylo dosaženo prostřednictvím rozvoje a realizace modelu, který pomohl zlepšit integraci venkovských obcí do aktivit sběru planých rostlin a přispěl tak ke zlepšení životní úrovně marginalizovaných komunit ve střední Evropě. Projekt prokázal, že nadnárodní model může být použit v oblastech s různými environmentálními a ekonomickými podmínkami, které zvýší konkurenceschopnost tím, že poskytnou nové pracovní příležitosti a zajistí tak příjem. Projekt přispěl k budování místních kapacit mezi marginalizovanými cílovými skupinami tak, aby mohl v dlouhodobém horizontu lépe přispět k rozvoji místní a regionální ekonomiky. Kromě toho byla v rámci projektu vytvořena síť regionů pro budoucí spolupráci, které shromažďují a používají planě rostoucí rostliny.

Projekt prokázal důležitost místních podmínek, které byly analyzovány případ od případu, spolu se zavedením nadnárodního modelu. Často zde dochází k tomu, že je potřeba zapojit zúčastněné strany z několika místních obvodů, což vyžaduje zajištění značného množství času a sítě financování.

Při demonstraci výsledků z pilotních oblastí projektu “Traditional and wild” byla přijata nezbytná opatření na podporu udržitelného využívání kulturních a přírodních zdrojů a kulturního dědictví, stejně tak na zvýšení atraktivity a konkurenceschopnosti regionů střední Evropy.

OBECNÁ POUČENÍ

- Pro řešení komplexních problémů, jako je zajištění přežití praxe tradičního sběru planých rostlin v komunitách střední Evropy (SE), může být zapojení všech zúčastněných stran dobrým řešením. Tento krok povede ke zvýšení atraktivity a ekonomické konkurenceschopnosti regionu střední Evropy jako celku.
- Sklizeň planě rostoucích rostlin má ve středoevropském regionu velký ekonomický potenciál. Nicméně, jakékoliv rozvojové strategie by měly být založeny na principech udržitelného sběru a na zásadách poctivého obchodu s cílem zajistit přežití rostlin a poskytnutí pobídek pro tradiční postupy sběru.
- Projekt používal mezinárodně uznávané a osvědčené postupy na principu standardu FairWild, který se využívá jako základ pro udržitelnost volného sběru. V regionu střední Evropy roste počet firem, které implementují standard FairWild spolu s jeho certifikací a poptávka po certifikovaných výrobcích FairWild se tak zvyšuje. Tento nástroj má potenciál ke zvýšení konkurenceschopnosti výrobců odebraných z daného regionu, vede ke zvýšení hodnoty pro sběratele a zajištění udržitelnosti sběru.
- Nadnárodní model včetně nástrojů, výukových materiálů a strategií vyvinutých v rámci projektu, může být upraven a replikován ve větším měřítku napříč dalšími zeměmi a regiony.
- Kromě vládních záměrů byly do operačních programů EU začleněny ústupky spolu s významnými kooperačními iniciativami a programy vedoucími ke zvyšování povědomí veřejnosti na všech úrovních.
- Společné marketingové strategie v rámci regionu SE by mohly obchodování s planými rostlinami učinit konkurenceschopnějším a to jak interně, tak externě.
- Znalost partnerů projektu je pro místní rozvoj a pro zajištění strategií sběru planých rostlin v této oblasti nezbytným předpokladem vedoucím k úspěšné realizaci projektu a probíhajících výsledků.
- Na trhu je potřeba zvýšit počet soukromých společností (včetně nákupních center) a stejně tak zabezpečit konkurenční podmínky na trhu, aby byly udrženy obchodní praktiky sklizně planých rostlin v regionech Střední Evropy.
- Chybí zde sektor soukromých firem operujících v regionu SE, které nakupují surový materiál. Z toho důvodu je zapotřebí poskytnout pokračující podporu (např. vládní) malým a středním podnikům.
- Investice do technologií a školicích zařízení (např. lidový dům, školicí místnosti, bylinné zahrady, zařízení pro zpracování a kontrolu kvality) byly považovány za nejlepší praktická řešení, která se blíží zachování kulturního dědictví sběru planých rostlin použitého v oblastech pilotního projektu.
- V rámci projektu byly navrženy komunikační produkty a vzdělávací nástroje (tj. publikace, filmy, školicí materiály, semináře, databáze a on-line panel nástrojů), které byly všemi zúčastněnými stranami uznány za nejlepší přístup v oblasti šíření a uchování znalostí o hodnotných planých rostlinách. Tyto výrobky budou i nadále k dispozici a budou aktivně šířeny v rámci země projektu i mimo ně.
- Nařízení vlády týkající se sklizně planých rostlin a obchodu s nimi se mezi jednotlivými zeměmi projektu významně liší. Každé z nich vyžaduje individuální přístup vedoucí ke zvýšení jejich účinnosti. Projekt shromáždil osvědčené postupy řízení, včetně zásad standard FairWild standard, které budou k dispozici jako zdroj pro budoucí akce.

POUČENÍ ZE ZEMÍ PROJEKTU

ČESKÁ REPUBLIKA

- Bylo zjištěno, že mnoho místních komunit si je vědomo tradičního použití planých rostlin a jejich cenných léčivých vlastností, i když je nesklízají udržitelným způsobem.
- Nedostatek spolehlivých obchodníků v regionu neumožňuje místním komunitám prodej rostlin jako doplňkové činnosti.
- Školení a semináře motivovaly několik místních podnikatelů k založení nových podniků v oboru včetně založení organizace pro sběrače, založení nákupních center a identifikace potenciálních obchodních vazeb s velkými výrobci.
- Výroba modelových produktů (bylinná mýdla) přes místní bylinné sdružení podpořila další místní producenty, aby posílili svou pozici na trhu a aby se aktivně podíleli na zpracování rostlin.
- V počáteční fázi realizace projektu bylo životně důležité vytvořit rozsáhlou síť zahrnující instituce, sdružení, kluby a nevládní organizace, které by měly zájem na projektu spolupracovat a podporovat ho.

MAĎARSKO

- Jedním z poznatků z vybraných pilotních oblastí bylo, že se o aktivity spojené se sběrem planých rostlin zajímá pouze určitá část místních obyvatel. Navíc mají velmi málo znalostí o planě rostoucích rostlinách a většina nemá ani dostatečné znalosti k rozpoznání rozdílů mezi planými a pěstovanými rostlinami.
- Organizace vzdělávacích akcí a seminářů se v maďarských pilotních oblastech ukázala být méně efektivní než v ostatních zúčastněných zemích. Jedná se o fakt, který se může lišit oblast od oblasti.
- V různých částech země obdrželi partneři projektu několik požadavků na zorganizování školení. Začlenění odborných příprav do podobných témat pravděpodobně zvýšilo obecný zájem.
- Silná motivace zástupců místních obcí je určujícím faktorem při podpoře místní komunity, která se zabývá sběrem planých rostlin a dalšími aktivitami.
- Modelová zařízení a ukázkové produkty, vyvinuté v rámci projektu, prokázaly velký zájem místních komunit o zapojení se do nových činností.
- Bylo zjištěno, že oživení sběru planých rostlin pro vlastní potřebu bude přínosné pro obživu sběračů.
- Očekává se, že výsledky a zkušenosti z projektu přispějí ke strategii na oživení maďarského sektoru léčivých rostlin, která je v současné době v Maďarsku předmětem diskuse mezi hlavními zúčastněnými stranami.

POLSKO

- Identifikace zainteresovaných stran (včetně bylinného průmyslu) v Podkarpatském vojvodství byla v počáteční fázi realizace projektu předpokladem pro dlouhodobý úspěšný rozvoj v tomto regionu.
- Místní úřady výrazně pomohly k lepší identifikaci problémů sběru planých rostlin, včetně sklizně, zpracování a regulačních aspektů. Spolupráce mezi projektovým týmem a zástupci místních úřadů dále přispěla k vyšší možnosti generování dalších zdrojů příjmů pro venkovské komunity.
- V pilotním prostoru byla provedena rozmanitá škála aktivit včetně aktivit pro děti, která podpořila myšlenku oživení tradičního použití planých rostlin ve větším rozsahu.
- Propagační aktivity zajistily lepší využívání znalostí o planě rostoucích rostlinách a zároveň nepřinesly žádné hmatatelné výsledky vedoucí ke zlepšení finanční situace venkovských komunit. Tento poznatek často vedl k závěru, že je zde potřeba důkladného sledování hlavních účelů sklizně (vlastní rodinné použití nebo další zdroj příjmu) po školení probíhajícím v rámci projektu.
- Velké množství propagačních aktivit (tj. publikace, filmy, školicí materiály a semináře) bylo všemi zúčastněnými stranami uznáno za nejlepší prostředek v oblasti šíření a uchování znalostí o vzácných planých rostlinných zdrojích.

SLOVINSKO

- Vzdělávací kurzy díky registraci účastníků prokázaly zájem o sběr planých rostlin a následnou výrobu produktů jako doplňkovou činnost. Zájem zde byl patrný, ale vyžadoval více zapojených entit prostřednictvím organizování vzdělávacích akcí.
- Význam sítí a vztahů s veřejností byl důležitým aspektem, který vyústil v pozitivní závěr. Několik místních výrobců v této oblasti zdůraznilo využití možnosti samostatné výdělečné činnosti z oblasti planých rostlin.
- Mohlo by být zapojeno více zástupců cílových skupin, kteří pracují se zúčastněnými stranami na venkově, pokud by se partneři projektu více zaměřili na marketing a propagaci produktů.
- Demonstrační zařízení (bylinné zahrady) i modelové produkty určené pro školení a vzdělávací a propagační účely přispěly k posílení vztahů s místními obcemi včetně jejich zvýšeného zájmu o další investice.
- Realizace projektu ukázala potenciál pro národní odbornou způsobilost, která musí být jako součást doplňkové činnosti na farmě nastavena pro pěstitele a sběrače bylin.

DOPORUČENÍ

Následující nabízená doporučení vycházejí ze zkušeností z projektu a mají tak poskytnout základ pro jeho další pokračování a mají též poskytnout povědomí o obtížích, kterým během projektu čelily. Doporučení jsou užitečná pro úspěšnou realizaci obdobných projektů ve střední Evropě i mimo ni.

POLITIKA

Efektivní nařízení vlády a politiky může vytvářet příznivé prostředí pro udržitelné využívání a obchodování s volně rostoucími rostlinami ve střední Evropě. **Nástroje jako standard FairWild mohou být použity ke zlepšení stávajících postupů řízeného sběru a poskytnout tak rámec pro lepší politiku.**

PARTNERSTVÍ

Účast místních komunit v aktivitách sběru planých rostlin a školení je důležitá pro vytvoření praktik udržitelného sběru. **Sdružení zajišťující projekty pro udržitelný sběr planě rostoucích rostlin a obchodu s nimi by měla vytvořit mezi místními zainteresovanými stranami, např. bylinné podniky, místní sběratelé a místní organizace, mající zkušenosti v této oblasti vč. partnerství. Tento krok by měl zahrnovat určení jasných a reálných příležitostí pro vyrobené produkty na trhu.**

BUDOVÁNÍ KAPACIT

Analýzy zúčastněných stran projektu by měly být provedeny před realizací projektu. Detailní identifikace potenciálně zúčastněných stran (včetně místních komunit, podnikatelského sektoru a jiných příslušných orgánů) je významným předpokladem pro dlouhodobý úspěch projektu.

TRŽNÍ ODKAZY

Partnerství pro podobné projekty by mělo zahrnovat partnery se silnými marketingovými a obchodními zkušenostmi. Takoví partneři mohou reprezentovat jak soukromý sektor, tak jiné společnosti.

ŠKOLENÍ

Projekty týkající se udržitelného sběru planě rostoucích rostlin a obchodu by měly v dostatečném časovém předstihu zohledňovat prostředky pro budování kapacit a pro odbornou přípravu místních sběračů, pro které jsou metody sběru, ochrana jejich tradičních znalostí a marketingových možností důležité. **Pro zajištění udržitelného hospodaření planých rostlin v pilotních oblastech by, i po ukončení projektu, měla být poskytována školení, prováděná dalšími zúčastněnými stranami.**

KOORDINACE

Nad koordinací projektu a realizací pilotních činností by měl prováděn aktivní dohled. **Místní partneři by měli převzít plnou odpovědnost za dohled nad příslušnými místními akcemi s transparentním vykazováním činností vedoucímu partnerovi.**

TRAFFIC, obchodní síť monitorující volně žijící živočichy a rostlinstvo, je přední nevládní organizací pracující v celosvětovém měřítku v oblasti obchodu s volně žijícími živočichy a planými rostlinami v rámci biodiverzity a udržitelného rozvoje.

TRAFFIC je strategická aliance mezi WWF a IUCN, která prostřednictvím unikátního partnerství zajišťuje klíčové komponenty jejich poslání a programů a spojuje silné stránky každé z těchto dvou hlavních světových ochrannářských organizací.

Pro více informací kontaktujte:

TRAFFIC International
219a Huntingdon Road
Cambridge CB3 0DL
Velká Británie
Telefon: (44) 1223 277427
Fax: (44) 1223 277237
E-mail: traffic@traffic.org
Website: www.traffic.org

